habere,quinimo ita omni qualitate & forma spoliant, vt tanquam meram priuationem malam ac turpem esse testantur, eoque nonnulli progressi sunt impudentiæ & temeritatis, vt Deum in edomanda materia,ipsaque formis subijcienda laborasse dicant. Quid quæso insultius, quid magis probrosum in Dei omnipotentiam dici potuit? annon qui formas multo materia nobiliores aliunde(vt illi volunt) efficere & inducere potuit, etiam materiam ad omne opus sibi obsequentissimã creare valuit? Sed hæc est mentis humanæ caligo & cæcitas, vt sine ductu verbi Dei,nihil quod à sensibus est remotum,& diuinam habet originem recte & certò assequi queat. Quin etiam suma est insania, profundissima naturæ mysteria,primam inquam eius originem, & abyssum extremam consiliorum & operum Dei,ex suo cerebro metiri & perquirere velle. Natura docere nos potest ex materia creata esse omnia,at quis materiæ illius modum & conditiones nusquam neque verbo Dei, neque vllo naturæ vestigio indicatas, imo manifesto Dei verbo contrarias, pro oraculis obtrudere audeat? Materiam primam ita omni forma omniq́ entis conditione & specie priuant, vt quo modo in se ipsa subsistere possit, dici nequeat. At Moses disertis verbis eam terram,aquam & abyssum nominat, priusquam supra concreatam formam noua aliqua species illi inducta fuisset, & Ecclesiastes cap. 3. v. 20. vocat APHAR, id est Limum. Ex quibus eam iam ab initio speciem aliquam terræ & aquæ,proinde & magnitudinem ac pondus habuisse,fit manifestum. Sed dicet aliquis,philosophos distinguendarum rerum causa materiam per se,formam item per se considerare,quo magis perspicue causas rerum à qualitatibus & formis,non à materia dependentes, & generationem productionem q́ specierum,quæ formæ ad materiam accessu fit,doceant. Recte id quidem,& nos qualitates ac formas actiuas esse, & specierum generatrices asserimus,non nudatam hisce materiam,sed in duobus interim illi grauissime peccant: primum in eo quod ab extremis perfectissimisq́ formis ad primam omnium,quæcunque cogitari potest,ascendentes omnes pariter à materia seiungunt, & tanquam accessorias aliunde q́ inductas habent,ita vt nudam ad extremum materiam relinquant,cum iuxta veram specierum productionem à Mose descriptam,supra chai informitatem à Mose indicatam,non liceat ascendere,hoc enim cum primum fuerit rerum initium, & in illud postremo resoluantur omnia,iuxta Ecclesiastem cap. 3. quo vlterius illud circumcidendo poterant ascendere, quum id compositum esse docere nequeant? Secundo in eo grauius adhuc peccant, quod formam omnem ita alienam à materia faciunt,vt nullam in illa sẽminariam vim aut radiculam habere concedant,sed primum sui initium aliunde extra materiam accepisse volunt,cui nos aduersamur,cum ex mundi genesi, & testimonijs diuinis constet,primam materiam suam formam, & qualitatem ac quantitatem habuisse, & ex eius forma reliquorum formas natas esse. Præterea absurdum plane est & à Deo alienum,aliquid informe & sine omni virtute ac qualitate creare,tum ratione instituti sui, tum ratione omnipotentiæ & maiestatis suæ. Instituti,quia cum omnia hominis seruitio destinarit,quorsum iners spectabit mater, quæ nec ipsa aliquid per se potest,nec receptat qualitates & virtutes intendere, quin potius obtundere valebit. Nam si receptis qualitatibus aliquid conferre dicas contradictoria simul asseris,materiam, nec quantitatem, nec qualitatem aliquam esse,nec eam in suis visceribus propriam complecti,& tamen aliqua virtute dotatam esse, quippe quæ operis aliquid præstat. Ratione omnipotentiæ & maiestatis suæ minime Deo conuenit,informem omnino materiam condere. Quippe cum sit ille forma formarum omnium formatrix,mera lux,mera virtus & efficacia, mera vita, & spirans bonitas,quomodo poterit inane & mortuum aliquid parere,qui ad vitam omne suum institutum direxit. Qui hominem ad suam imaginem creare concepit, quomodo à mortuo & inerti fundamento incipiet, & ex eo hominem formabit, quo nihil Deo dissimilius, imo magis contrarium & à Deo alienum esse potest? Iniuriam ergo Deo optimo maximo facit, & illius maiestati atque omnipotentiæ detrahit, qui tam excellentis & incomparabilis operis tam vile principium facit. Rectius paulo de materia prima sensisse videntur Empedocles & Anaxagoras,quos Plotinus li. de materia,ca. 7. reprehendit. Non enim Empedocles materiam ita in infinitum circumcidebat,& omni qualitate exuebat, sed cum experientia disceret omnia corpora in elementa resolui,vnde composita fuerant,nec vlteriorem resolutionem deprehenderet,destitit altius materiæ principium indagare, nescius prioris materiæ vnde elementa nata essent. Quod vero illi obijcit Plotinus elementorum corruptionem, locum non habet, etenim non corrumpuntur elementa, sed mixturæ tantum, quarum putrefactione & resolutione elementa repurgantur,& suæ integritati restituuntur. Anaxagoras autem proxime ad chai naturam accedens, misturam quandam aquosam primam asseruit esse materiam, in mistura quidem errans,sed forte quia iustum non suppeditabat nomen,similitudine rei proxima illam describere voluit,nimirum ab antiquissima traditione edoctus, primam rerum omnium materiam Aphar, & ὕλην fuisse. Addidit hanc ipsam materiam, non aptitudinem passiuam tantum ad omnia,vt alij volunt habere,vt nimirum aliunde inductas formas reciperet, sed ipsam actu (non expresso siue actuali, verum potentiali intellige) in se suauè essentia omnes formas omnesq́ species continere. In quo profecto parum admodum à veritate aberrabat, vt in progressu patebit, verum si speciem à materia formari voluit, vt dicere videtur Plotinus,in eo certe errauit,neque enim imperfectum perfectius producere potest, sed ipsum perficiente eget. Vt autem omissis ethnicorum somnijs, veram de materia prima doctrinam consequamur, primum quid de ea sentiendum iudicem, compendio dicam, & in processu ex verbo Dei & perceptibilis naturæ cum illo consensu probabo. Sic igitur res habet.

Et

Ex quolibet quid libet facere solus naturæ dominus,Deus omnipotens potest,de quo Matth. 3. & Luc. 3. sic testatur Iohannes Baptista. Potens est Deus,de lapidibus istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Et qui sine omni subiecta materia mundum hunc creare potuit, multo magis ex quolibet quidlibet etiam in momento fecerit. Rationem tamen & normam quam naturæ indidit, ipse in creando sequutus est, vt videbimus. Natura autem semel à Deo ordinata & constituta,non quidlibet ex quolibet efficit, sed ex materia quæ illi quod intendit natura proximior est, hoc ipsum procreat, Hæc enim illius infinita est prouidentia, Sic non ex lapide triticum gignit,sed ex succo terreo & aqueo, nec ignem ex aqua suscitat,sed ex oleo,magisq́ ex sulphure. Qualitas ergo accommoda ijs quæ generantur,in materia requiritur, atque hanc videmus in vniuersum naturæ semel à Deo constitutæ legem,vt nihil ex nihilo gignat,neque ex contrariè affecta,aut ad generationem inidonea materia.

Omnis operatio naturæ in contrarie affectam materiam, atque inidoneam est violenta, minus tamen in inidoneam quam in contrarie affectam. Porro quod vim patitur amoto agente,ad suum genium redit,nisi diuturniore actione victum paulatim in agentis naturam pertrahatur. Violenta est igitur omnis generatio in materiam, si illam sine omni qualitate & naturali affectu, quibus ad gignendum inclinari possit,esse dicamus. Porro ad generationem & continuationem specierum ac multiplicationem,necessarius est rerum inter se consensus & sympathia, vt 5. capite dictum est,& in mundi oiconomia hoc passim manifestissime est perspicere: oportuit igitur materiam ex qua aliquid generaretur sibi propriam naturam & conditionem habere, quæ ad intentam speciem ex ipsa generandam esset idonea.

Hæc eadem natura,si ex prima creatione radicem in materia prima nullo modo habuisset, quomodo potuisset ad officium, ad quod destinauit Deus omnia (nimirum ad seruiendum in hominis vsum) inclinari? quæ potuisset vnquam rerum inter se sympathia nasci? quam agnosci & obseruari à nobis vsque adeo est necessarium, vt Spiritus sanctus, qui omnia creata in hunc vsum sustinet, & dirigit, per Paulum, Rom. 8. nobis eam uculenter & ampliter describat, cum magnitudinem incomparabilem gloriæ, quæ reuelabitur erga nos ex hoc creaturarum seruitio demonstrat, dicens Etenim sollicita creaturæ expectatio expectat vt palam fiant filij Dei, hoc est suum officium sibi à Deo iniunctum alacriter prosequitur,homines in hac vita sollicite sustentans, cum desiderio vt salui fiant,& ad Deum creatorem suũ adducantur. Quod si,inquit,hoc creaturæ seruitium in multis frustra fiat,& sit inane,tamen huic vanitati non volens se subijcit, hoc est, non perinde illi est,bonis ne an malis seruiat,sed quantum in se est præscriptum officium præstat in gloriam Dei,& salutem hominum. Veruntamen illam huic vanitati subiecit Deus,vt nimirum etiã malis,licet frustra,seruiat, non simpliciter tamen, sed sub spe, si forte palpent benignitatem & benẽuolentiam Dei, ac conuertantur. Et vt inuitè malis seruiuisse illam doceat,addit eam ab hac seruitute liberandam esse,in libertatem quæ cedat in gloriam filiorum Dei, ad quam perpetuo aspirant,nimirum cum Christus dominus noster & naturæ, præcisa vlteriore propagatione humani generis, fideles suos in gloriam Dei patris adducet. Vides hic manifestissime,quanta sit rerum omnium inter se & cum homine sympathia, quam ex materia plane informi omnisq́ qualitatis & affectus experte, fieri est impossibile. Atqui dices mihi ex ethnicorum philosophia,Deum creatæ materiæ postea induxisse formam aliquam,ex qua deinceps generatio & propagatio sit facta. Et quorsum quæso secundo loco, secundaq́ operatione fecit,quod primo primaq́ue creatione poterat? annon æquè principio materiam in sua natura idoneè qualificatam dare poterat,atque postea inducta,idq́ue per vim qualitate? Rursus an potest is qui totus forma virtus, actusq́ue perfectissimus, potentissimus, optimusq́ue est, & ipsa boni origo ac fons,aliquid omnino informe & ab omni affectu actioneq́ue alienissimum,procreare.

Iam præcipuum opus suum hominem voluit Deus ad suam imaginem creare,quomodo enim alioqui in dissimilitudine potuisset gloria Dei frui? Dissimilia dissimilibus non afficiuntur,sed ab ijs abhorrẽt. Similitudo igitur ad Deum requirebatur in homine magna, prout multum gloriæ Dei particeps esse debebat, Atqui sacræ literæ testantur,vniuersam Dei gloriam sanctis patefactum iri,& nos illi similes fore,quia videbimus eum sicuti est. Maxima igitur hominis cum Deo similitudo erit in futura vita, cuius excellentia initia in creatione illum accepisse, ex Genesi testatissimum est, quippe à creationis suæ initio cum Deo versari, eiq́ue in omni obedientia seruire,in hoc mundo debebat, donec in similitudine Dei sibi concreata adolesceret,& extremam perfectionem in cœlis reciperet.

Cum igitur homo ad imaginem Dei creatus sit,etiam reliquæ creaturæ, vt cum homine cui seruituræ erant iustam haberent sympathiam, aliquid similitudinis cum Deo in ipsa creatione nactæ sunt. Quin etiam & prima materia chaos ipsum,ex quo omnia, pariterq́; homo creata sunt,aliquam ad suum conditorem similitudinem habere debuit,absurdum enim erat, vt dixi, fontem bonorum omnium Deum,mali aliquid, & qui totus,vita & virtus viuifica est,stupidum & sine omni qualitate atque affectu corpus creare,quod mox refingendum esset,vt creandis rerum speciebus,& homini ipsi conuenire posset. Nam & cuiusque artificis opus,industriam,prudentiam,& animi ipsius studium præ se fert,quanto magis Dei intentionem & imaginem aliquam ipsius opera referunt. Qui ergo ita naturam formauit & constituit à principio, vt non nisi ex idoneè qualificata materia generationem faciat,etiam primas rerum species ex idoneo ad hoc chao,creauit & eduxit.

GERARDUS MERCATOR *Atlas sive Cosmographicæ Meditationes de Fabrica Mundi et Fabricati Figura* DUISBERG, 1595 THE LESSING J. ROSENWALD COLLECTION, LIBRARY OF CONGRESS Octavo